

Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümü Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi (İnönü Üniversitesi Örneği)

Investigation The Attitudes to The Disabled Persons of The Students of Department of The Exercise and Sports Education For Disabilities

ORİJİNAL ARAŞTIRMA/ ORIGINAL RESEARCH

Mehmet VURAL¹

Melike ESENTAŞ^{2*}

Mustafa Enes IŞIKGÖZ³

¹ Gaziantep Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor
Yüksekokulu, Gaziantep

² Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Spor Bilimleri
Fakültesi, Manisa

³ Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor
Yüksekokulu, Batman

Öz

Bu çalışmanın amacı; Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi bölümünde okuyan öğrencilerin engellilere yönelik tutumları ile çeşitli demografik değişkenleri arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır. Bu amaçla İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi bölümünde okuyan 102 öğrenciye Özürlülere Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik tekniklerinin yanı sıra katılımcıların engellilere yönelik tutumları ile demografik değişkenleri arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla korelasyon analizinden yararlanılmıştır. İlişkinin var olduğu değişkenler için ise non-parametrik testlerden Kruskal Wallis- H ve Mann Whitney-U testleri kullanılmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin engellilere yönelik olumlu tutum içerisinde oldukları, öğrencilerin sadece yaş ve sınıf düzeyi değişkenleri ile tutumları arasında negatif yönlü anlamlı zayıf bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler; Beden Eğitimi, Spor Eğitimi, Engelliler, Tutum.

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 08.06.2017

Kabul Tarihi: 29.06.2018

Online Yayın Tarihi: 30.06.2018

Abstract

The purpose of this study was to investigate the attitudes to the disabled persons of the students of department of the Exercise and Sports Education for disabilities. With this purpose, attitude scale questionnaires for disabled people that consist of 48 questions were applied to measure and evaluate the attitudes towards to disabled person to 102 students who study at the Department of Exercise and Sports Education for Disabilities at Inonu University School of Physical Education and Sports. In the analysis of the data, correlation analysis was used to identify the relationship between participants' attitudes towards disability and demographic variables, as well as descriptive statistics techniques. Kruskal Wallis-H and Mann Whitney-U tests which are nonparametric tests were used for the correlations. As a result, it has been observed that the attitudes of the students towards the disabled person were at a positive level and there was a weak correlation between participants' age and class level variables and their attitudes.

Key words: Physical Education, Sport Education, Disabled Person, Attitude

GİRİŞ

Toplum içerisinde engelliler kendi gereksinimlerini karşılamak isterken, insanlar tarafından dışlanmasında ve ayrımcılığa maruz bırakılmasındaki en önemli etmen engellilere önyargılı davranılması yatmaktadır. Bu önyargılar, engelli bireylerin sosyal yaşamını olumsuz yönde etkileyerek toplumla uyumunu ve özgüven düzeylerinin sarsılmasında önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Çünkü engelli bireylere yönelik sergilenen tutumlar, engellilerin toplumla entegre olmalarını zorlaştırmakta, genelde olumlu ifade edilmesine karşın olumsuz tutumlarla karşılaşmaktadır (Daruwalla, 2005).

Bütün toplumlarda geçerli olan bir şey vardır. O da insanların çoğundan farklı olmanın kolay bir şey olmadığıdır. Farklı olduğunu hisseden kişi, kendisini toplumdan soyutlar, topluma ait olma hissini kaybeder. Bu farklı olma durumu içinde yaşanan çevrenin beklentilerine karşı ayak uydurulmasını zorlaştırır veya engelleyebilir (Ataman, 2003). Bu durum fiziki yapıları, psikolojik durumları, sosyal becerileri ve entelektüel yönünden birbirinden farklı insan toplulukları meydana getirmiştir (Çaplı, 1993). İnsanların bu farklılıklara karşı sergilediği bakış açısı, farklı olan bireylerin insanlar arasında hayatını idame ettirebilme ve mevcut durumlarını geliştirmeleri açısından önem arz etmektedir (İçöz ve Baran, 2002). Horne (1985), engelli bireylere yönelik tutumların, onların psikolojik, sosyal ve akademik gelişmelerini ve toplumdaki işlevselliklerini etkilediğini belirtmektedir. Engelli bireylerin kendilerine yönelik tutumların ise yakın çevrelerinde bulunan diğer bireylerin tutum ve davranışlarından büyük ölçüde etkilendiğini vurgulamaktadır.

Farklılıklara sahip bireylerin sosyal hayat içerisinde problemsiz yaşayabilmeleri için insanların bu bireyleri anlama kapasiteleri çok önemlidir. Engelli bireylerin engellinin sebep olduğu eksiklikler ve bu eksikliklere yönelik ihtiyaçlar bu ihtiyaçların da farkında olmak insanlar tarafından göz ardı edilmemelidir. Bu tür bir bilinçlenme ile bu bireylerin sosyal yaşam içerisinde dâhil olmaları muhtemel olacaktır (Batu, 2003). Çünkü yapılan çalışmalarda engellilere karşı tutumların olumsuz olduğu ve bu durumun engellilerin topluma katılmalarını engellediğini desteklemektedir (Bozacı, 2016). Özellikle engelli bireylere yönelik kalıp yargıların, olumsuz ve dışlayıcı, reddedici tutumların varlığını inkâr etmek olanaksızdır (Sezer, 2012). Yine dönemin Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan bir araştırmada, engellilerin toplumsal yaşamla

bütünleşmesini engelleyen acıma, sosyal ortamlarda tercih etmeme gibi olumsuz tutumların olduğu görülmüştür (Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2009).

Engellilerin hayatlarını idame ettirebilme ve sosyal yaşama katılmalarında etkili olan önemli hususlardan birisi spordur (Groff, Lundberg & Zabriskie, 2009). Spor sayesinde bu bireylerin benlik seviyesinde iyileşme görülür ve bu bireyler stres durumlarını kontrol edebilirler. Buna ek olarak fiziksel etkinlikler engelli bireylere paylaşma davranışını, sevgi ve bir takım ahlak kurallarını verebilir (Özoğlu, 1997). Bu bireylerin spora yönelmesinde sosyal çevrenin yani anne-babanın ve diğer sorumlu kişilerin katkıları çok önemlidir. Bu bireyler katılabilecekleri ve uygulayabilecekleri fiziksel etkinlikler için teşvik edilip cesaretlendirilmeli ve becerilerinin iyileştirmeleri sağlanmalıdır (Ünal, 2002). Engelli birey bu tür etkinliklere katılıp başarılar elde ettikten sonra kendi kapasite ve gücünün farkına varacaktır. Bu özelliklerin fark edilmesi için bireyin sadece kendi çabası değil çevresinde bulunan sorumlu kişilerin de bu konuyu önemsemeleri gerekmektedir (Sürücü, 2003). Sportif etkinlikler engelli bireylerin gerek engelleri dolayısıyla içinde buldukları ruh hali ve gerekse toplumun kendilerine karşı olan tutumlarının doğal sonucu olarak ortaya çıkan saldırganlık, öfke ve kıskançlık gibi duygularını kontrol etmelerini sağlar (Kınalı, 2003).

Engellilerin toplumsal hayatta olabildiğince aktif hale gelebilmesi ve engelsiz bir vatandaşın sahip olduğu haklardan faydalanabilmesi için ülkemizde de değişik zamanlarda yasal düzenlemeler yapılmış ve bu doğrultuda yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırmak, akademik ortamlarını hazırlamak ve eğitim-öğretim süreçlerine tam katılımlarını sağlamak amacıyla, gerekli tedbirleri almak için kurumlar oluşturulmuş ve bu haklar hukuksal düzenlemelerle güvence altına alınmıştır (Küçükali, 2014).

Bu düzenlemelerden birisi olan “Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği” nin amacı; “yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için gerekli akademik ortamın hazırlanmasını ve eğitim-öğretim süreçlerine tam katılımlarını sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri almak ve düzenlemeler yapmak üzere, Yükseköğretim Kurulu Engelli Öğrenciler Komisyonu, Engelli Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi, ÖSYM Engelli Öğrenciler Danışma ve Koordinasyon Birimi ile yükseköğretim kurumları bünyesinde oluşturulacak engelli öğrenci birimlerinin çalışma usul ve esaslarını düzenlemek” olarak belirlenmiştir. Uluslararası bazı düzenlemelere bakıldığında ise engelli bireylerin her türlü haklardan yararlanmaları Avrupa Birliğinin öncelikli ve uzun dönem

stratejik hedefleri arasında yer almakta, engellilerin toplumdaki diğer bireyler ile eşit haklara sahip olmaları Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesi'nde vurgulanmaktadır (Ertem, 2010).

Bu düzenlemeler ışığında öğrencilerinin akademik, fiziksel, psikolojik ve sosyal yaşamlarını aksatmayacak biçimde öğretim programları düzenlemek, engelli öğrencinin devam ettiği eğitim ortamının elverişli olmasını sağlamak, ihtiyacı duyulan araç gereçleri temin etmek, engellilere uygun, eğitim, araştırma ve barınma imkânları hazırlamak bir üniversitenin temel görevlerindedir (Küçükali, 2014). Son yıllarda ülkemizde özel eğitim alanında yapılan çalışmaların yaygınlaşmasıyla engelli bireylerin toplumla daha fazla bütünleşebildikleri bir başka deyişle normal gelişim gösteren akranlarına benzer yaşantıları daha çok deneyimleyebildikleri görülmektedir (Şahin ve Güldenoğlu, 2013).

Alan yazında engellilere yönelik tutumların; ölçek geliştirme, öğrenci, aday öğretmen ve öğretmen örneğinde tutum belirleme, önleyici rehberlik çalışması, kaynaştırma eğitime ilişkin görüş ve öneri belirleme açısından incelendiği (Alghazo, Dodeen & Algaryoutı, 2003; Batu, 1998; Bozacı, 2016; Campbell, Gilmore & Cuskelly, 2003; Gürsel, 2006; Hergenrather ve Rhodes, 2007; Hodge, 1998; Kösterelioğlu, 2013; Nowicki ve Sandieson, 2002; Özyürek, 1995; Sargın ve Sünbül, 2002; Sarı ve Bozgeyikli, 2002; Sezer, 2012; Symons, Fish, Mcguigan, Fox & Akl, 2012; Şahin ve Güldenoğlu, 2013; Wishart ve Manning, 1996) birçok çalışma mevcuttur. Ancak engellilerde egzersiz ve spor eğitimi alan ve bu alanda çalışacak olan eğitici adaylarının tutumlarını belirleyen bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu açıdan bu çalışmanın alana önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışma ile engelli bireylerin durumlarını, kapasitelerini ve uygulayabilecek etkinlikleri göz önünde bulundurarak bu bireylerle çalışan ve bu alanda sportif eğitim alan engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları ile demografik değişkenleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan genel tarama modelinde ilişki nitelikte bir araştırmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2016-2017 öğretim yılı güz dönemi İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu Engellilerde Egzersiz ve Spor Eğitimi Bölümünün 1, 2, 3 ve 4. sınıflarında okuyan 56 kadın ve 46 erkek olmak toplam 102 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak Kaner, Öğülmüş, Büyüköztürk ve Dökmen (1997) tarafından geliştirilen “Özürllülere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde demografik özelliklere ilişkin 5 soru, ikinci bölümde tutuma yönelik 43 soru bulunmaktadır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçek 6 alt boyutlu olup, alt boyutların Cronbach Alpha iç güvenilirlik kat sayıları 0.61 ile 0.82 arasında, ölçeğin tümü için ise 0.88 olarak gözlenmiştir. Mevcut araştırmada ise ölçek tek boyutlu olarak ele alınmış, ölçeğin Cronbach Alpha iç güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuca göre ölçeğin oldukça güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçekte her bir tutum 5’li likert tipinde derecelendirilmiş olup 1. Kesinlikle Katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle Katılıyorum şeklinde düzenlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 215, en düşük puan ise 43’tür.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği tek örneklem Kolmogorov- Smirnov testi ile analiz edilmiş olup, analiz sonucunda ($D_{(102)}=0.122$, $p=0.01$) verilerin normal dağılıma uygun olmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre verilerin analizinde betimsel istatistik tekniklerinin yanı sıra demografik değişkenlerle katılımcıların özürllülerle yönelik tutumları arasında ki ilişkiyi saptamak amacıyla korelasyon analizinden yararlanılmıştır. İlişkinin var olduğu demografik değişkenler için ise non-parametrik testlerden Mann Whitney-U, Kruskal Wallis- H testleri kullanılmıştır. Bulguların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi için $p<0.05$ değeri baz alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n	(%)
Kadın	56	54.9
Erkek	46	45.1
Yaş		
18 - 20 yaş	56	54.9
21 - 23 yaş	32	31.4
24 - 26 yaş	12	11.8
27 yaş ve üzeri	2	2.0
Sınıf Düzeyi		
1.Sınıf	32	31.4
2. Sınıf	53	52.0
3. Sınıf	5	4.9
4.Sınıf	12	11.8
Ailesinde Yada Çevresinde Engelli Olup Olmadığı		
Evet	45	43.1
Hayır	57	55.9
Herhangi Bir Engellilik Durumu Olup Olmadığı		
Evet	4	3.9
Hayır	98	96.1
Toplam	102	100.0

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılan öğrencilerin %54.9'u (56 kişi) kadın, %45.1'i (46 kişi) erkektir. Öğrencilerin yaşa göre dağılımı incelendiğinde; %54.9'unun (56 kişi) 18-20, %31.4'ünün (32 kişi) 21-23, %11.8'inin (12 kişi) 24-26 ve %2'sinin de (2 kişi) 27 ve üstü yaş aralığındadır. Sınıf düzeylerine göre dağılımı; %31.4'ünün (32 kişi) 1.sınıf, %52'sinin (53 kişi) 2.sınıf, %4.9'unun (5 kişi) 3.sınıf ve %11.8'inin de (12 kişi) 4.sınıf da öğrenim görmektedir. Öğrenciler "ailenizde ya da çevrenizde engelli var mı?" sorusuna %43.1'i (45 kişi) evet derken, %55.9'u (57 kişi) hayır yanıtını vermişlerdir. "Herhangi bir engelliniz var mı?" sorusuna ise %3.9'u (4 kişi) evet derken, %96.1'i (98 kişi) hayır yanıtını vermişlerdir.

Tablo 2. Katılımcıların Engellilere Yönelik Tutumlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

	N	Ort.	SS	Min.	Max.
Tutum	102	157.23	26.52	114.00	203.00

Tablo 2 bulguları incelendiğinde; öğrencilerin engellilere yönelik tutum ölçeğinden aldıkları en yüksek puan 203.00 en düşük puan ise 114.00'dır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 215, en düşük puan ise 43'tür. Öğrencilerin tutum ortalamalarına (157,23±26,52) bakıldığında, engellilere yönelik tutumlarının olumlu düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Engellilere Yönelik Tutumları İle Demografik Değişkenleri Arasındaki İlişkin Sperman Korelasyon Analizi Sonuçları

		Cinsiyet	Yaş	Sınıf Düzeyi	Anne Eğitim Durumu	Baba Eğitim Durumu	Ailede Engelli Durumu	Herhangi Bir Engel Durumu
Tutum	r	-0.10	-0.26	-0.24	-0.03	-0.00	0.10	0.02
	p	0.27	0.00*	0.01*	0.72	0.99	0.27	0.81

***p<0.05**

Tablo 3 sonuçları incelendiğinde; katılımcıların engellilere yönelik tutumları ile demografik değişkenleri arasında sadece yaş ve öğrenim gördükleri sınıf düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0.05$). Katılımcıların anne ve baba eğitim durumu, ailede engelli olup olmadığı ve herhangi bir engellerinin bulunup bulunmadığı değişkenleri ile engellilere yönelik tutumları arasında ise anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($p>0.05$). Anlamlı ilişkinin saptandığı değişkenlere yönelik korelasyon katsayıları incelendiğinde; katılımcıların yaş değişkeni ile engellilere yönelik tutumları arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki ($r= -0.26$; $p<0.05$), öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile engellilerle yönelik tutumları arasında yine negatif yönlü zayıf bir ilişki ($r= -0.24$; $p<0.05$) olduğu görülmektedir.

Bu sonuca göre katılımcıların yaş ve öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri düştükçe engellilere yönelik tutumları olumlu olarak artmakta, yaş ve öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri yükseldikçe engellilere yönelik olumlu tutumları düşmektedir. İlişkinin saptandığı değişkenlerde hangi gruplar arasında anlamlı değişimin meydana geldiğini belirlemek için düzenlenen Kruskal Wallis-H ve Mann Whitney-U testi sonuçları tablo 4 ve tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların engellilere yönelik tutumlarının yaş değişkenine göre Kruskal Wallis- H testi sonuçları

Yaş	N	SO	Ki-kare	df	p	Anlamlı fark
18 - 20 yaş	56	58,63	8.68	3.00	0.03*	18-20 yaş
21 - 23 yaş	32	41,73				21-23 yaş
24 – 26 yaş	12	44,46				
27 yaş ve üzeri	2	28,75				
Toplam	102					

***p<0.05**

Tablo 4’e göre katılımcıların engellilere yönelik tutumlarının yaş değişkenine göre anlamlı olarak değişmektedir ($\chi^2_{(3)}=8.68$, $p=0.03$). Anlamlılığın hangi gruplar arasında kaynaklandığını saptama için Mann Whitney- U testi uygulanmıştır. Test sonucunda 18-20 yaş arasında olan grupla 21-23 yaş arasında olan grup arasında, 18-20 yaş arası grup lehine anlamlı olarak değiştiği görülmüştür ($U=595.000$, $p=0.01$, $z= -2,509$, $r= -0,24$).

Grupların sıra ortalamasına bakıldığında 18-20 yaş arasında olan katılımcıların engellilere yönelik tutumlarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. 18- 20 yaş arası grubun üniversiteye yeni başlamış olmaları nedeniyle engellilere yönelik farkındalıklarının henüz daha yeni olmasının bu sonuca yol açtığı düşünülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların engellilere yönelik tutumlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre Kruskal Wallis- H testi sonuçları

Sınıf düzeyi	N	SO	Ki-kare	df	p	Anlamlı fark
1. sınıf	32	63.78	10.72	3	0.01	1-2 sınıf
2. sınıf	53	44.50				1-4 sınıf
3. sınıf	5	61.30				
4. sınıf	12	40.79				
Toplam	102					

*p<0.05

Tablo 5'e göre katılımcıların engellilere yönelik tutumlarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyine göre anlamlı olarak değişmektedir ($\chi^2_{(3)}=10.72$, $p=0.01$). Anlamlı değişimin hangi sınıflar arasında gerçekleştiğini tespit etmek için uygulanan Mann Whitney- U testine göre 1. sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile 2. sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasında 1. sınıf öğrencilerin lehine ($U=519.500$, $p=0.00$, $z= -2.879$, $r= -0.28$), 1. sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile 4. sınıfta öğrenim gören öğrenciler arasında yine 1. sınıf öğrencilerin lehine anlamlı olarak değiştiği görülmüştür ($U=103.500$, $p=0.01$, $z= -2.334$, $r= -0.23$). Üniversiteye yeni başlayan 1. sınıf öğrencilerinin tutumlarının daha olumlu olması yaş değişkeniyle de paralellik göstermesi beklenen sonuçtur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenen bu çalışmada katılımcıların engellilere yönelik genel olarak olumlu tutum içerisinde oldukları görülmüştür. Özürlüler İdaresi Başkanlığı (2009) ve Kumtepe (2001)'nin yapmış olduğu araştırma sonucunda da benzer bulgular elde edilmiştir. Kumtepe (2001), bireylerin engellilere karşı olumlu tutum beslemelerini sosyal beğenirlik faktörüne bağlamaktadır. Ayrıca toplumun geleneksel yapısı içinde yaşlı, düşkün, engelli vb. 'ne karşı acıma, korkma, kollama ve merhamet gibi duyguların da etkili olabileceğini belirtmiştir. Bulduk (2014), ortaokul öğrencilerine yönelik yaptığı bir tutum çalışmasında da bireylerin engellilere yönelik olumlu tutum içerisinde olduklarını, Sezer (2012) ise üniversite öğrencilerine

önleyici rehberlik faaliyetleri kapsamında uygulanan deneysel çalışmanın engellilere yönelik olumlu tutumlar oluşturmada etkili olduğunu saptamıştır.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, engellilere yönelik tutumların cinsiyet açısından farklılık göstermemesidir. Alanyazında (Kaner, 2000; Çolak ve Çetin, 2014; Nowicki ve Sandieson, 2002), cinsiyetin engellilik algısı açısından anlamlı bir farklılık oluşturmadığına ilişkin bulgular mevcutken, cinsiyet değişkeninin engellilere yönelik tutumlarda farklılığa yol açtığına ve bayanların engellilere yönelik erkeklere göre daha olumlu tutum içerisinde olduklarını ilişkin (Hergenrather ve Rhodes, 2007; Findler, Vilchinsky ve Werner 2007; Kargın, 2000) ilişkin bulgular da mevcuttur.

Çalışmada öğrencilerin engelli bireylere yönelik tutumları ile yaşları ve okudukları sınıfları arasında anlamlı bir ilişki saptanırken, anne-baba eğitim düzeyi, herhangi bir engellerinin bulunup bulunması ve ailesinde engelli olup olmaması değişkenlerine göre anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Öğrencilerin engellilere yönelik tutumları ile yaşları ve sınıf düzeyleri arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki söz konusudur. Yaş ve sınıf düzeyi düşük olan öğrencilerin üst yaş grubuna ve üst sınıflara göre engellilere yönelik daha olumlu bir tutum içerisinde oldukları belirlenmiştir.

Kargın ve Baydık (2002) araştırmalarında, öğrencilerin engelli arkadaşlarına yönelik tutumlarının sınıf düzeyine göre farklılaştığını, alt sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin üst sınıflardaki arkadaşlarına göre engellilere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu rapor etmişlerdir. Bir başka çalışmada Bulduk (2014), öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarının hem sınıf hem de anne eğitim düzeylerine göre farklılaşmadığını ancak baba eğitim düzeylerine göre farklılaştığını tespit etmiştir. Çolak ve Çetin (2014), çalışmalarında, ailesinde engelli birey bulunanların engellilik algısının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Yine Kargın ve Baydık (2002) araştırmalarında, öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarının ailede ve yakın çevrede engelli birey bulunma durumuna göre anlamlı derecede farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Özürlüler İdaresi Başkanlığının (2002), yürütmüş olduğu bir başka çalışmada ise aileleri ya da akrabaları arasında engelli bulunmayanların engellilere yönelik tutumlarının, aile bireylerinde ya da akrabalarında engelli olanlara göre anlamlı olarak daha pozitif olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışma sonuçlarından hareketle; engellilere yönelik egzersiz ve spor eğitimi alanında yetiştirilen eğitici/öğretmen adaylarının, eğitim öğretim sürecinde engelli bireylere yönelik tutumların olumlu olması, yapıcı tavırların sergilenmesi için lisans ve lisansüstü eğitim seviyesine

kadar seminer ve alana özgü çalışmaların yaygınlaşması gerekmektedir. Bu alanda öğretmen adaylarına özel gereksinimli öğrencilerin gelişimlerinin sağlanabilmesi için gereken özen ve titizlik gösterilmelidir. Engelli bireylerin toplum ile kaynaşma içerisinde olmaları için sosyal alanlarda engelli bireyleri benimsetici uygulamalar planlanmalı, engelli bireylerin kendilerine yeten, güçlü, üretici ve yaratıcı olduklarına ilişkin gerçekçi enformatik çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Alghazo, E.M., Dodeen, H., & Algaryouti, I.A. (2003). Attitudes of pre-service teachers towards persons with disabilities: predictions for the success of inclusion. *College Student Journal*, 37(4), 515-523.
- Ataman, A. (2003). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Batu, S. (1998). *Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaşturmaya İlişkin Görüş ve Önerileri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Batu, S. (2003). Kendimizi Onların Yerine Koyalım. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 5-26.
- Bozacı, İ. (2016). Engelli Tüketicilerin Alışveriş Ortamında Karşılaştığı Sorunlar ve Engelli Olmayanların Bu Sorunlar Hakkındaki Algılamaları: Karşılaştırmalı Bir Alan Araştırması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(47), 731-742.
- Campbell, J., Gilmore, L., & Cuskelly, M. (2003). Changing Student Teachers' Attitudes Towards Disability and Inclusion, *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 28(4), 369-379.
- Çaplı, O. (1993). *Çocukların Gençlerin Eğitimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Çolak, M. & Çetin, C. (2014). Öğretmenlerin Engelliliğe Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), 191-211.
- Daruwalla, P. & Simon, D. (2005). Personal and Societal Attitudes to Disability. *Annals of Tourism Research*, 32, 549-70.
- Durstine, J.L., Painter, P., Franklin, B.A., Morgan, D., Pitetti, K.H. & Roberts, S.O. (2000) Physical Activity for The Chronically III and Disabled, *Sports Medicine*, 30(3), 207-219.
- Ertem, S. (2010). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Engellilere İlişkin Güncel Politikalar ve Uygulamalar*. İzmir: Ticaret Odası Yayınları.
- Findler, L., Vilchinsky, N., & Werner, S. (2007). The Multidimensional Attitudes Scale Toward Persons with Disabilities: Construction and Validation. *Rehabil Couns Bull*, 50(3), 166-176.
- Groff, D.G., Lundberg, N.R., & Zabriskie, R.B. (2009). Influence of Adapted Sport on Quality of Life: Perceptions of Athletes With Cerebral Palsy. *Disability Rehabilitation*, 31(4), 318-326.
- Gürsel, F. (2006). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Öğrencilerin Engellilere Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 67-73.
- Hergenrather, K. & Rhodes, S. (2007). Exploring Undergraduate Student Attitudes Toward Persons with Disabilities: Application of The Disability Social Relationship Scale. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 50(2), 66-75.
- Hodge, S.R. (1998). Prospective Physical Education Teacher's Attitudes Toward Teaching Students With Disabilities. *Physical Educator*, 55(2), 68-78.
- Horne, M.D. (1985). *Attitudes Toward Handicapped Students: Profession, Peer and Parent Reaction*. School Psychology Series, Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers, https://books.google.com.tr/books?printsec=frontcover&vid=LCCN85006780&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false, Erişim Tarihi: 08.02.2017
- İçöz, A. & Baran, G. (2002). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1. 6-(7), 80-90.
- Kaner, S., Öğülmüş, S., Büyüköztürk, Ş., & Dökmen, Z. (1997). *Toplum Özürlülüğü Nasıl Algılıyor Temel Araştırması*. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara.

Vural, M., Esentaş, M., ve Işıkgöz, M.E. (2018). Engellilerde egzersiz ve spor eğitimi bölümü öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının incelenmesi (İnönü Üniversitesi Örneği) *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13 (1), 1-11.

Kargın, T. (2002). Farklı Eğitim Özgeçmişlerine Sahip Öğretmenlerin İşitme Engelli Çocuklara Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 93-104.

Kargın, T. & Baydık, B. (2002). Kaynaştırma Ortamındaki İşiten Öğrencilerin İşitme Engelli Akranlarına Yönelik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fak. Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 27-39.

Kınalı, G. (2003). *Zihin Engellilerde Beden - Resim - Müzik Eğitimi: Farklı Gelişen Çocuklar* (Edt: A. Kulaksızoğlu). İstanbul: Epsilon Yayınları.

Kösterelioğlu, İ. (2013). Engelli Bireylerin Eğitilmesine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 14(3), 211-226.

Kumtepe, H. (2001). *Ankara İlinde Yaşayan Engellilere Yönelik Tutumlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Küçükali, A. (2014). Engellilere Uygulanan Sosyal Politikaların Değerlendirilmesi: Atatürk Üniversitesi Örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 59-86.

Nowicki, E.A. & Sandieson, R. (2002). A Meta-Analysis of School Age Children's Attitudes Towards Persons With Physical and Intellectual Disabilities. *International Journal of Disability Development and Education*, 49(3), 243-265.

Ozan, B.R. (2014). *Ortaokul 6., 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Engellilere Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.

Özoğlu, S.C. (1997). *Spor Psikolojisi ve Gelişmeler*. I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu, Ankara: Bağırman Yayın Evi.

Özürülüler İdaresi Başkanlığı (2009). Özürülülük Eğitimi: Toplum Özürülülüğü Nasıl Anlıyor Temel Araştırması, http://eyh.aile.gov.tr/data/545886b5369dc3281c69af4f/toplum_ozurlulugu_nasil_anliyor.pdf, Erişim Tarihi:10.02.2017

Özyürek, M. (1977). *Effects of Live, Audio and Print Presentation of a Discussion About Physical Disabilities on Attitude Motivation Toward Disable Person in Turkey*. Unpublished Doctoral Dissertation, University of Northern Colorado, USA.

Sargın, N. & Sünbül, A.M. (2002). Okul Öncesi Dönemde Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Tutumları: Konya İli Örneği. *XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, 23-26 Ekim 2002*, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa, KKTC.

Sarı, H. & Bozgeyikli, H. (2002). Öğretmen Adaylarının Özel Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi: Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 193, 183-203.

Sezer, F. (2012). Engelli Bireylere Karşı Olumlu Tutum Geliştirmeye Yönelik Önleyici Rehberlik Çalışması; Deneysel Bir Uygulama. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 7(1), 16-26.

Sürücü, O. (2003). *Ana Baba - Öğretmen El Kitabı*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Symons, A., Fish, R., Mcguigan, D., Fox, J., & Akl, E. (2012). Development of An Instrument to Measure Medical Students' Attitudes Toward People With Disabilities. *Intellectual and Developmental Disabilities*, 50(3), 251-260.

Şahin, F. & Güldenoğlu, B. (2013). Engelliler Konusunda Verilen Eğitim Programının Engellilere Yönelik Tutumlar Üzerindeki Etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 214-239.

Ünal, İ. (2002). *Çocuk ve Biz*. Ankara: Sim Yayıncılık.

Wishart, J.G. & Manning, G. (1996). Trainee Teachers' Attitudes to Inclusive Education for Children With Down's Syndrome. *Journal of Intellectual Disability Research*, 40, 56-65.

Yükseköğretim Kurumları Özürülüler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği (2006). Resmi Gazete, 20.06.20